

Uppbyggnad och tillämpning av en vattendragsmodell för Emån

Ola Nordblom
Lars-Göran Gustafsson
Mona Sassner
Paul Widenberg

Holsbybrunn 2016-04-06

Översikt

1. Uppbyggnad av vattendragsmodell

- *Modellstruktur, underlag, antaganden, kalibrering*

2. Modelltillämpningar – exempel

- *Översvämningsskartering (informationssystem)*
- *Effekter av magasin, låg- och högflöde*
- *Effekter av invallning, Mörlundaområdet*

3. Översiktlig kartering av riskområden för erosion

4. Summering och diskussion kring fortsatt arbete

1. Uppbyggnad av vattendragsmodell

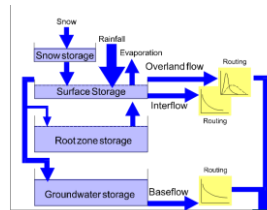
Modellstruktur, hydrologi och hydraulik

Meteorologiska data

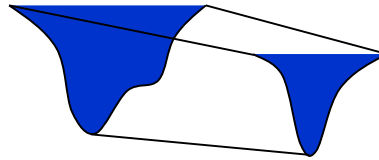
- Nederbörd
- Temperatur
- Avdunstning

Hydrologisk modell (NAM)

Hydraulisk modell (MIKE 11)

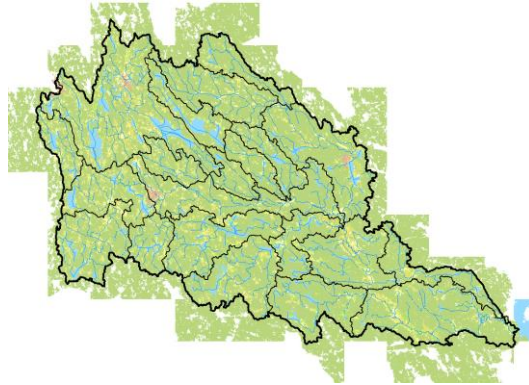
- Avrinning

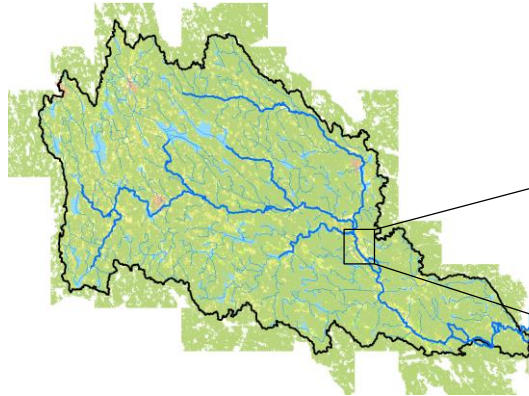
- Flöde
- Vattennivå
- Översvämning

Modellområde

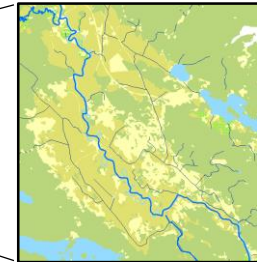
- Hydrologisk modell
  - 21 delområden, 4470 km²

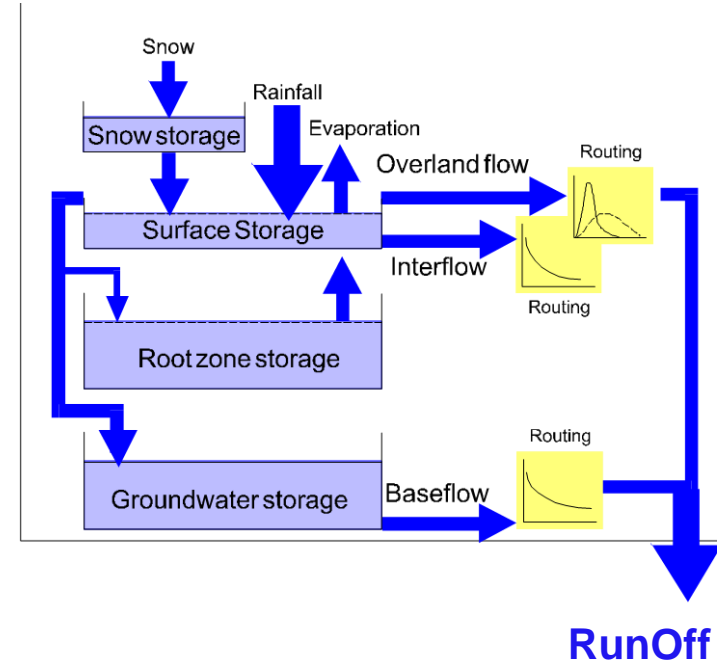
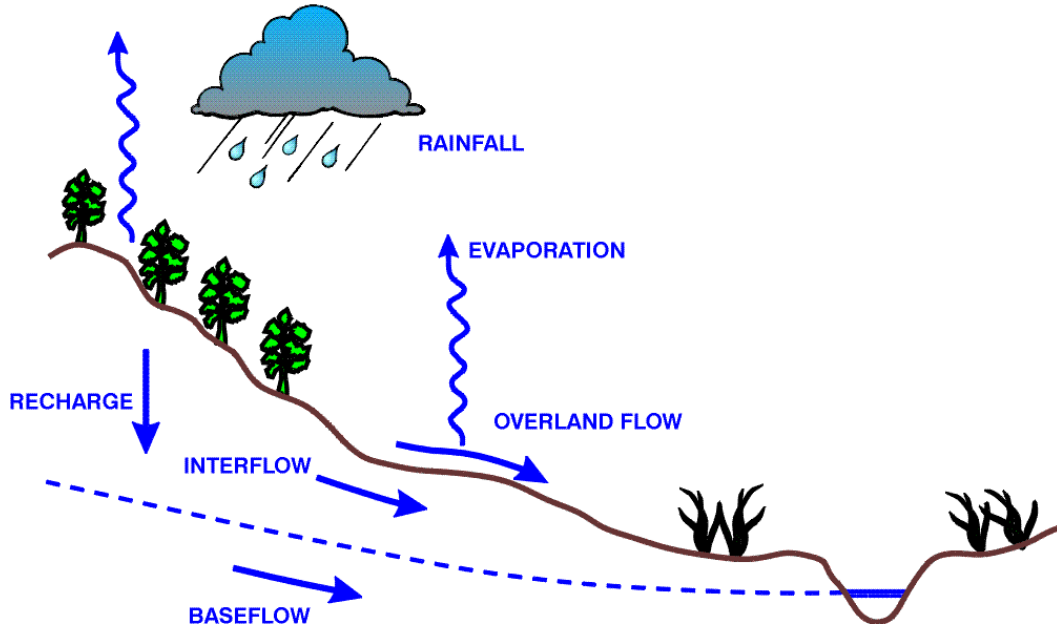
- Hydraulisk modell (1D)
  - Emåns huvudfåra, 189 km
  - Linne/Kroppån, 21 km
  - Solgenån, 20 km
  - Pauliströmsån, 28 km
  - Gårdvedaån, 35 km
  - Brusaån/Silverån, 79 km

- Hydraulisk modell (2D)
  - Mörlundaplatån, 9x4.5 km²

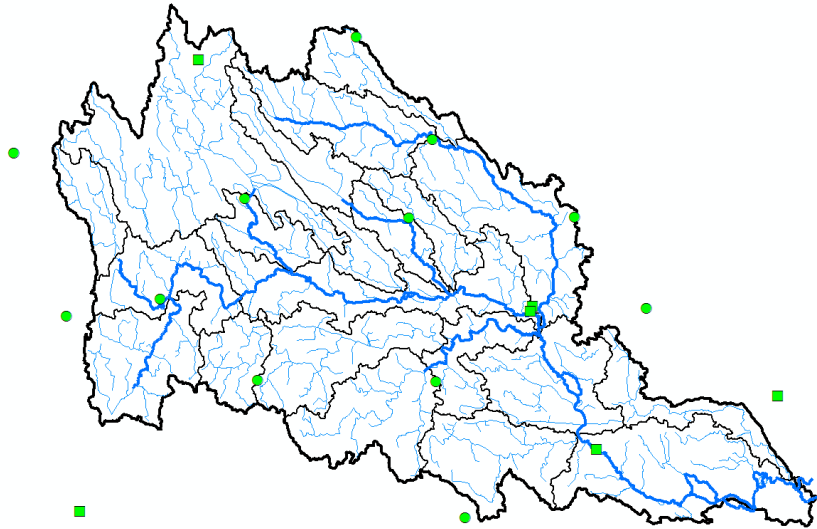

Hydrologisk modell, från nederbörd till avrinning - NAM

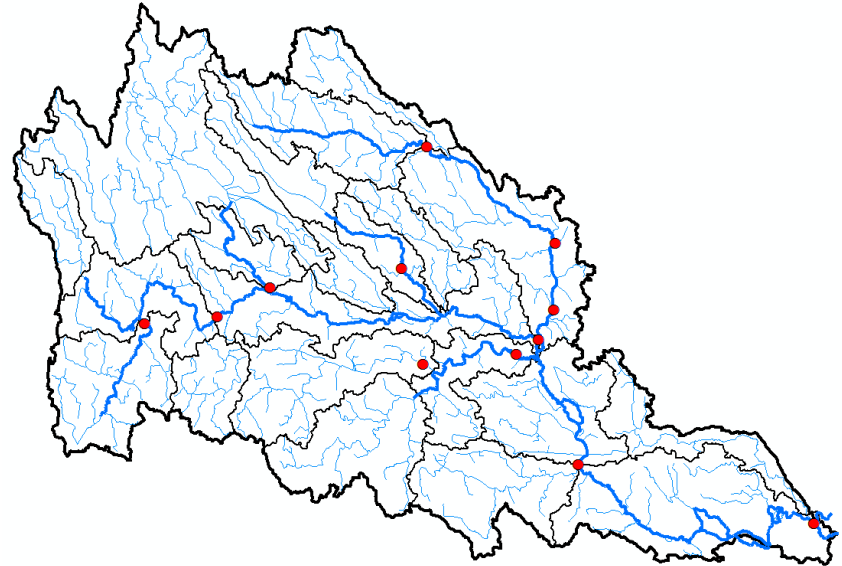

Hydrologisk modell – indata

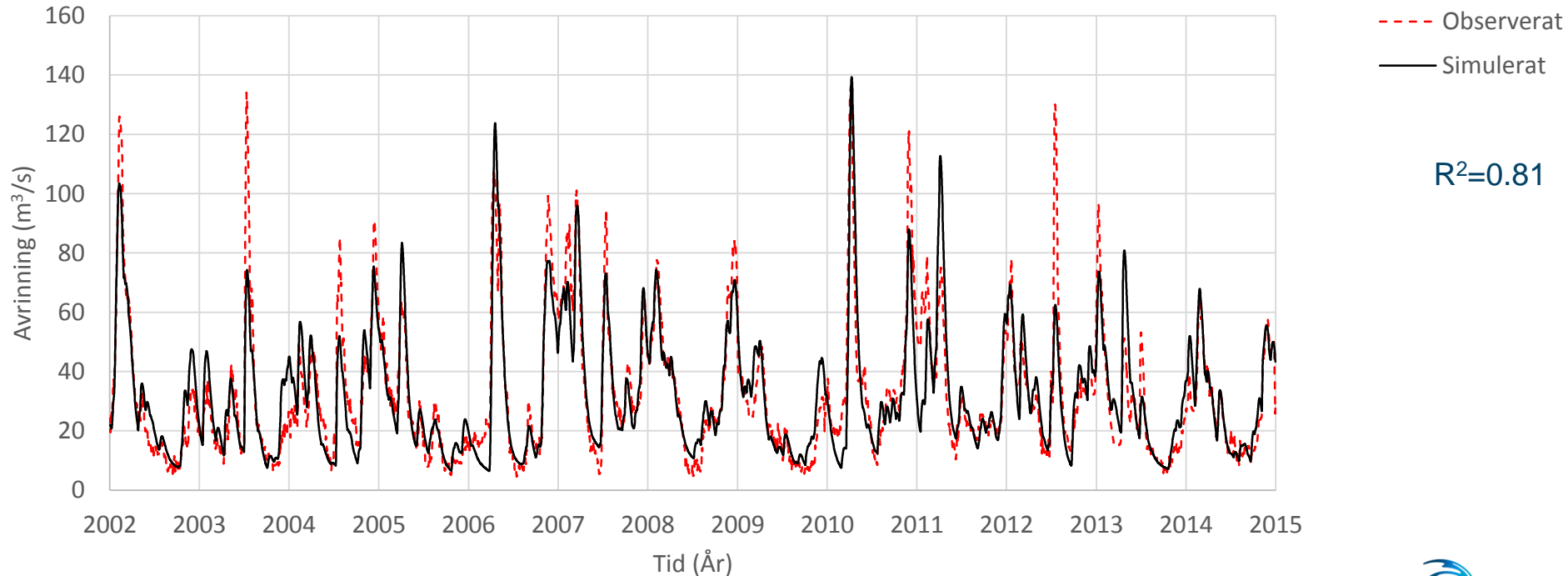
Nederbördsstationer

Flödesstationer

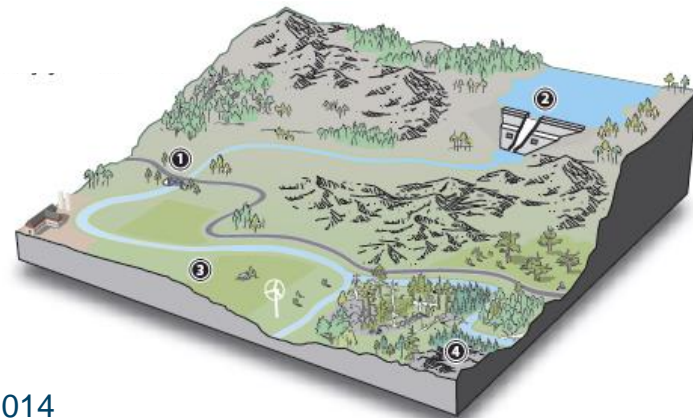
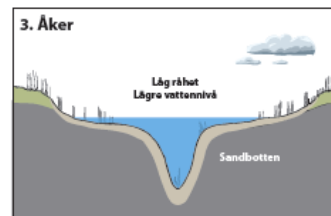
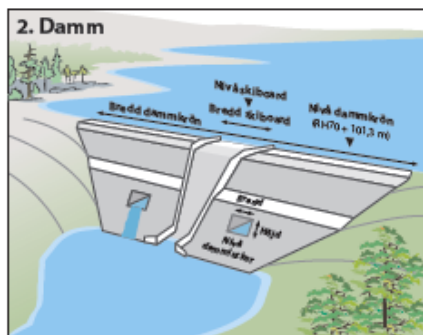
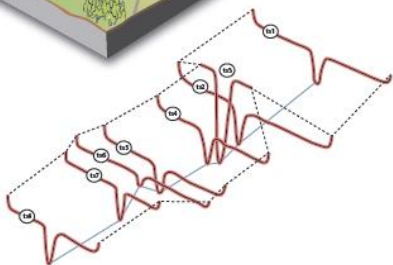
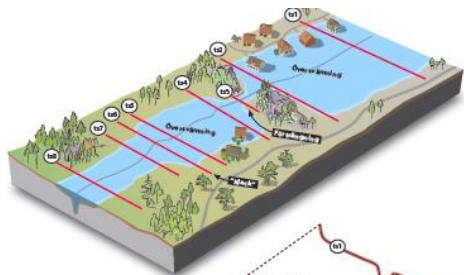
Hydrologisk modell – kalibrering, Emsfors

Hydraulisk modell – transport och kapacitet (MIKE 11)

- Geometrisk modell av åfåra och flodplan (1D)
- Geometrisk modell av dämmande strukturer
- Beskrivning av vattendragets och flodplanets råhet (Mannings tal)

Hydraulisk modell – underlag

- Befintlig översvämningsmodell för Emån (MSB)
- Digitalt kartunderlag (Lantmäteriet)
- Biotopkartering (Länsstyrelsen)
- Brodata (Trafikverket)
- Avbördningskapacitet vid dammar (Länsstyrelsen)
- Flödes- och nivådata (Emåförbundet, SMHI)

Sammanfattning – modelluppbyggnad

- Etablerad vattendragsmodell (MIKE 11 HD/NAM) baseras på bästa tillgängliga underlag
- Modellen beskriver:
  - *Tillrinningens årstidsvariation*
  - *Transporttider i systemet*
  - *Transport- och magasinskapacitet*
- Modellen ger en rimlig beskrivning av både hög- och lågflöden

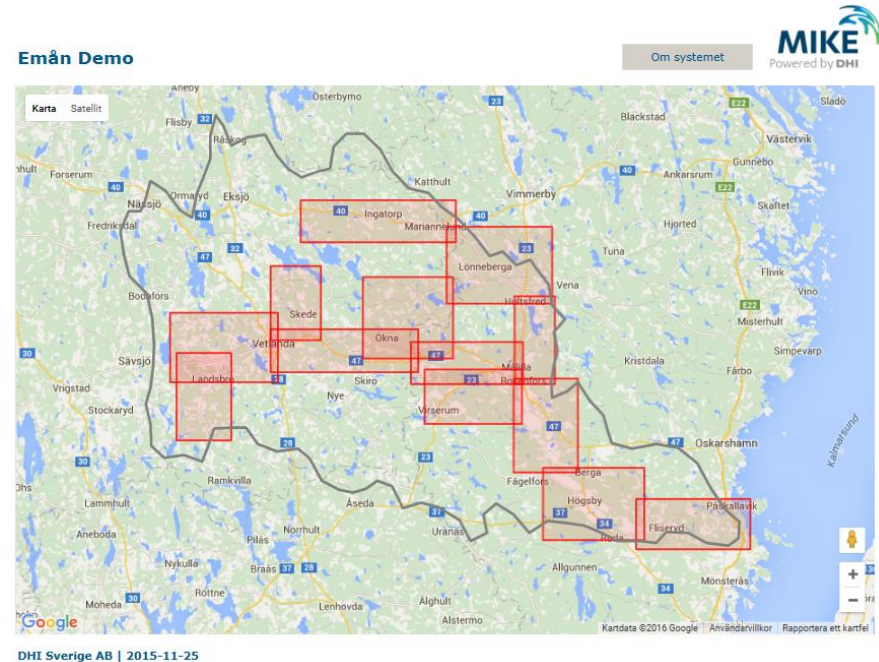
2. Exempel på modelltillämpningar

Exempel på modelltillämpningar

- Översvämningskartering för 10- och 100-årsflöde enligt ”MSB-metodik”
  - *Identifiera riskområden för översvämning*
  - *Åtgärdsanalys i viss mån, t.ex. effekter av kapacitetsförändringar i vattendraget*
- Kombinerad hydrologisk och hydraulisk modellering (1D)
  - *Dynamisk simulering av flöden och nivåer i vattendrag och magasin*
  - *Koppling till verklig regnhändelse eller scenarier*
  - *Åtgärdsanalyser: ändrad reglering, åtgärder som påverkar kapaciteten*
- Detaljerad modellering (2D)
  - *Åtgärdsanalyser: effekter av åtgärder på flodplanet (vallar, diken etc.)*

Exempel 1. Översvämningsskartering för 10- och 100-årsflöde - Informationssystem för Emån (demo)

- Publikt
- Bakgrundskarta: Google Maps
- Fördefinierade delområden
- Fördefinierade info-punkter
- Kort förklarande text till varje scenario
- Utbredning och djup
- Anpassat för uppdatering med nya scenarier

<http://eman.dhigroup.com>

Exempel 2. Kombinerad hydrologisk och hydraulisk modellering (1D)

Frågeställningar:

- Magasinens betydelse för översvämningsrisken i Mörlundaområdet vid högflöde
- Magasinens betydelse för flödet vid Emsfors under torrperioder

Scenarier

Flöde	Initial fyllnadsgrad (FG) i magasin*	Flödesbelastning
Q10	90 %, "Beredskap för torka"	Baserat på juli 2012
Q10	50 %, "Beredskap för översvämning"	Baserat på juli 2012
Lågflöde	90 %, "Beredskap för torka"	Baserat på sommar/höst 2013, ingen ndb efter 1 okt
Lågflöde	50 %, "Beredskap för översvämning"	Baserat på sommar/höst 2013, ingen ndb efter 1 okt

Volym i magasin

Magasin	Yta (km ²)	Volym (10 ⁶ m ³) 90 % FG	Volym (10 ⁶ m ³) 50 % FG
Solgen	21	35.5	20.6
St Bellen	6.9	11.1	6.1
Hjortesjön	2.6	3.1	1.7
Hulingen	6.3	8.6	4.7
Totalt		58	33

”Beredskap för översvämning”

vid 50 % FG kan man magasinera 10 m³/s
i ca 1 månad innan man är uppe i 90 % FG

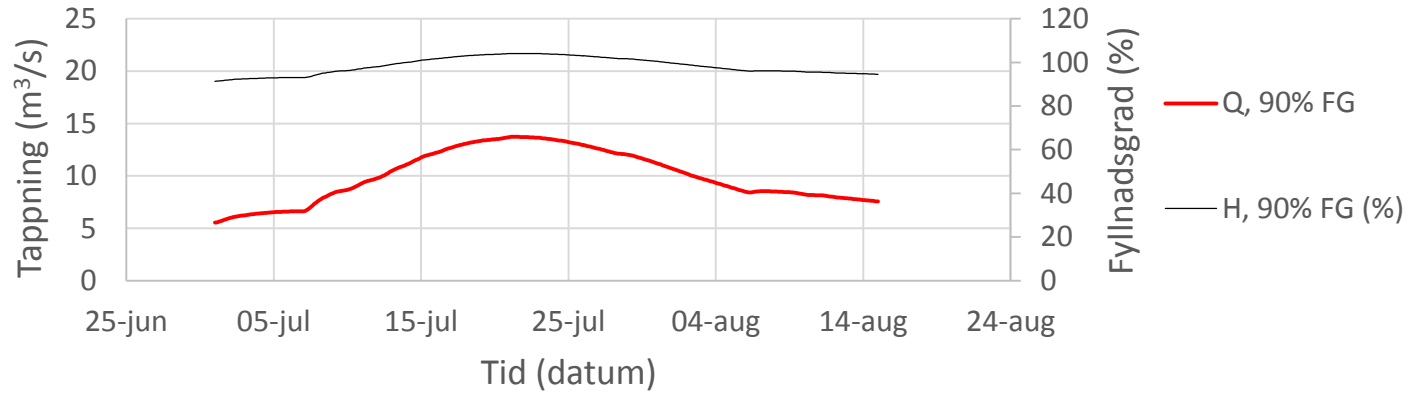
”Beredskap för torka”:

vid 90 % FG kan man tappa 5 m³/s i ca 2
månader innan man är nere i 50 % FG

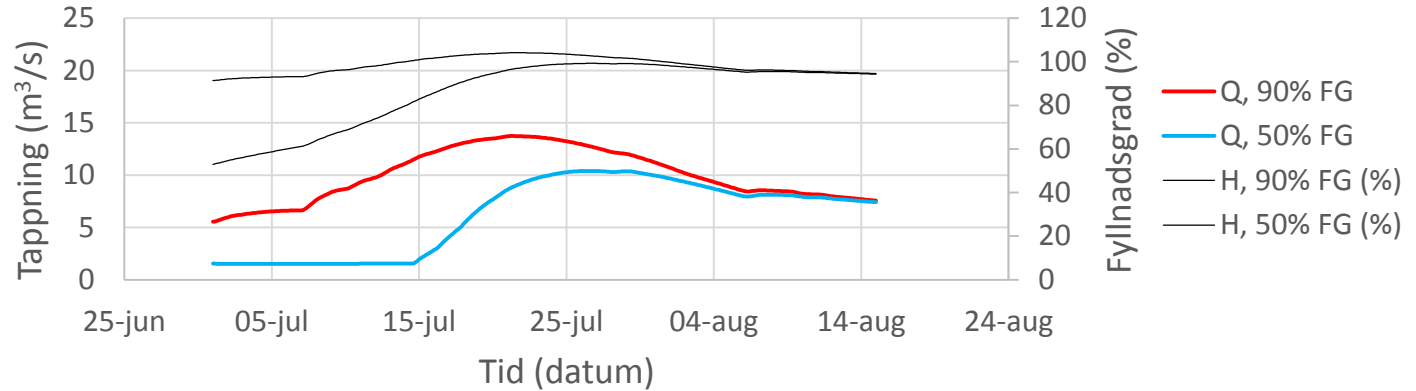
Högflöde (Q10) med 90 och 50 % fyllnadsgrad

- Solgen

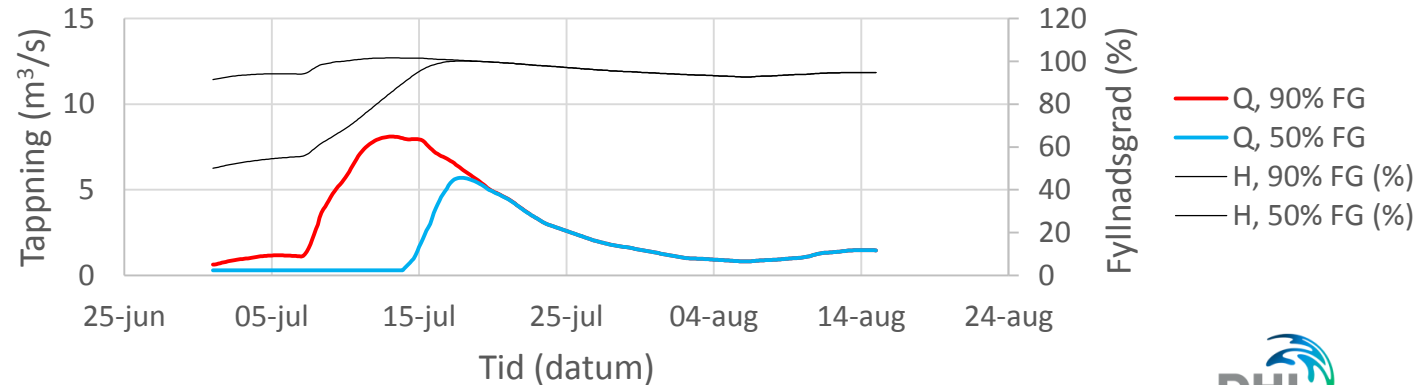

Högflöde (Q10) med 90 och 50 % fyllnadsgrad

- Solgen

- St Bellen

Högflöde med 90 och 50 % fyllnadsgrad

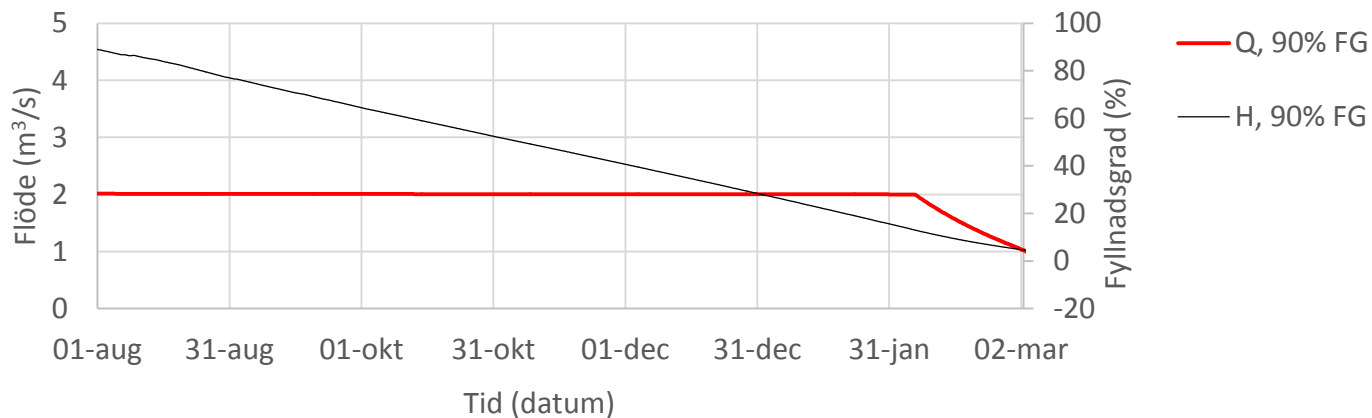
Sammanfattning:

- Ingen förändring av maxflöden i Gårdvedaån och Silverån
- Maxflödet i Mörlundaområdet minskar från 110 till 95 m³/s (14 % minskning)
- Maxnivån i Mörlundaområdet minskar med ca 20 cm

Lågflöde med 90 och 50 % fyllnadsgrad

- Solgen

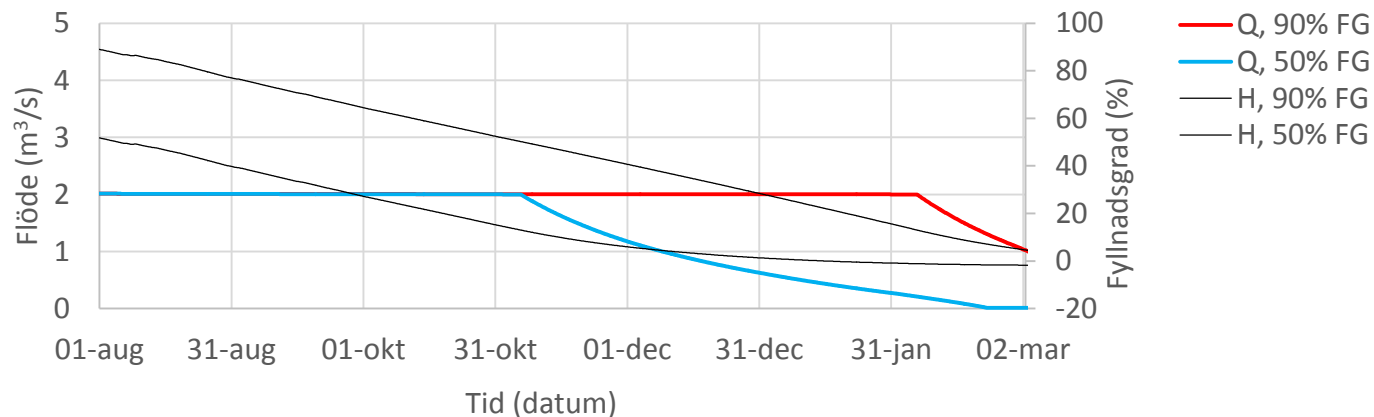
$$Q_{\min} = 2 \text{ m}^3/\text{s}$$

Lågflöde med 90 och 50 % fyllnadsgrad

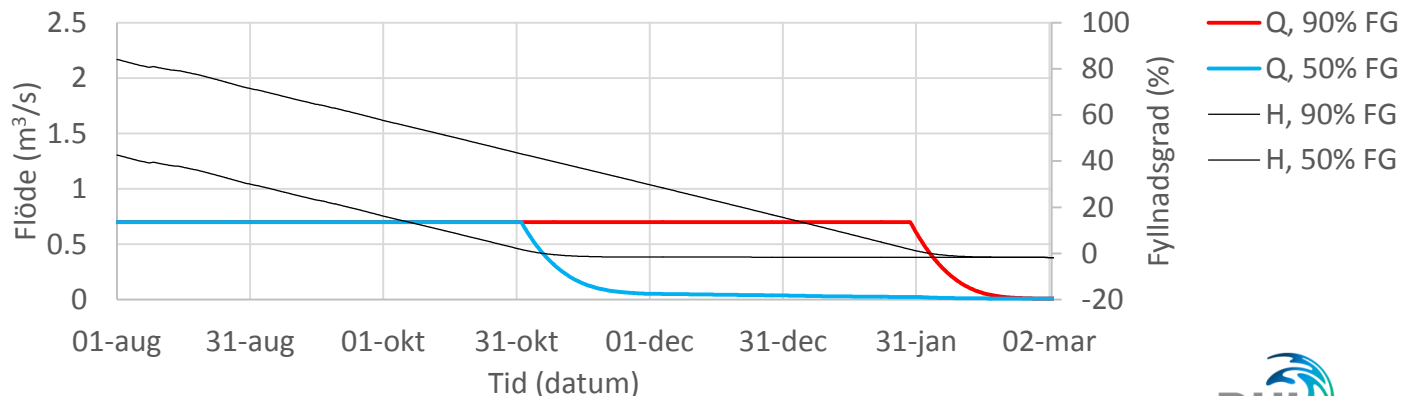
- Solgen

$$Q_{\min} = 2 \text{ m}^3/\text{s}$$

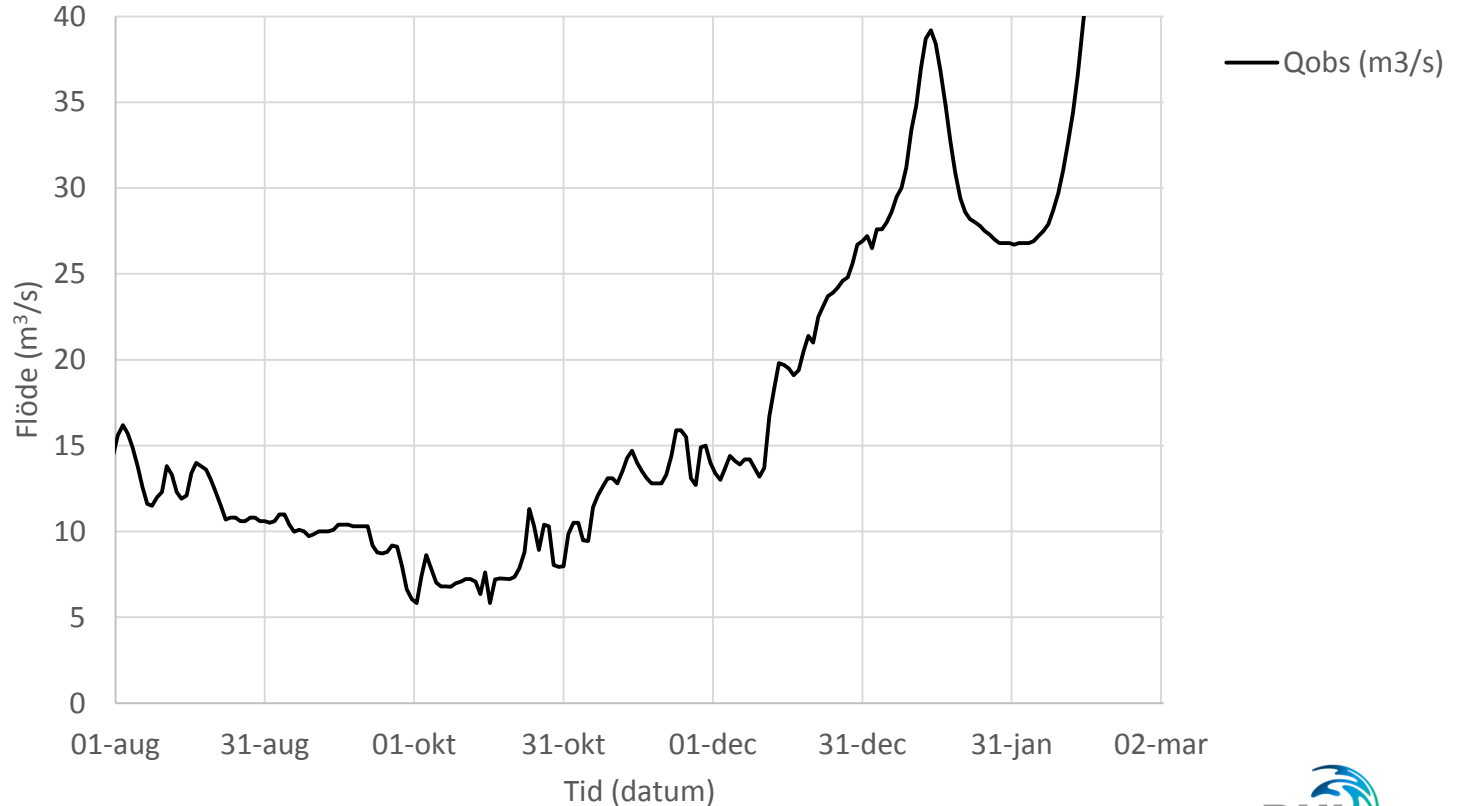
- St Bellen

$$Q_{\min} = 0.7 \text{ m}^3/\text{s}$$

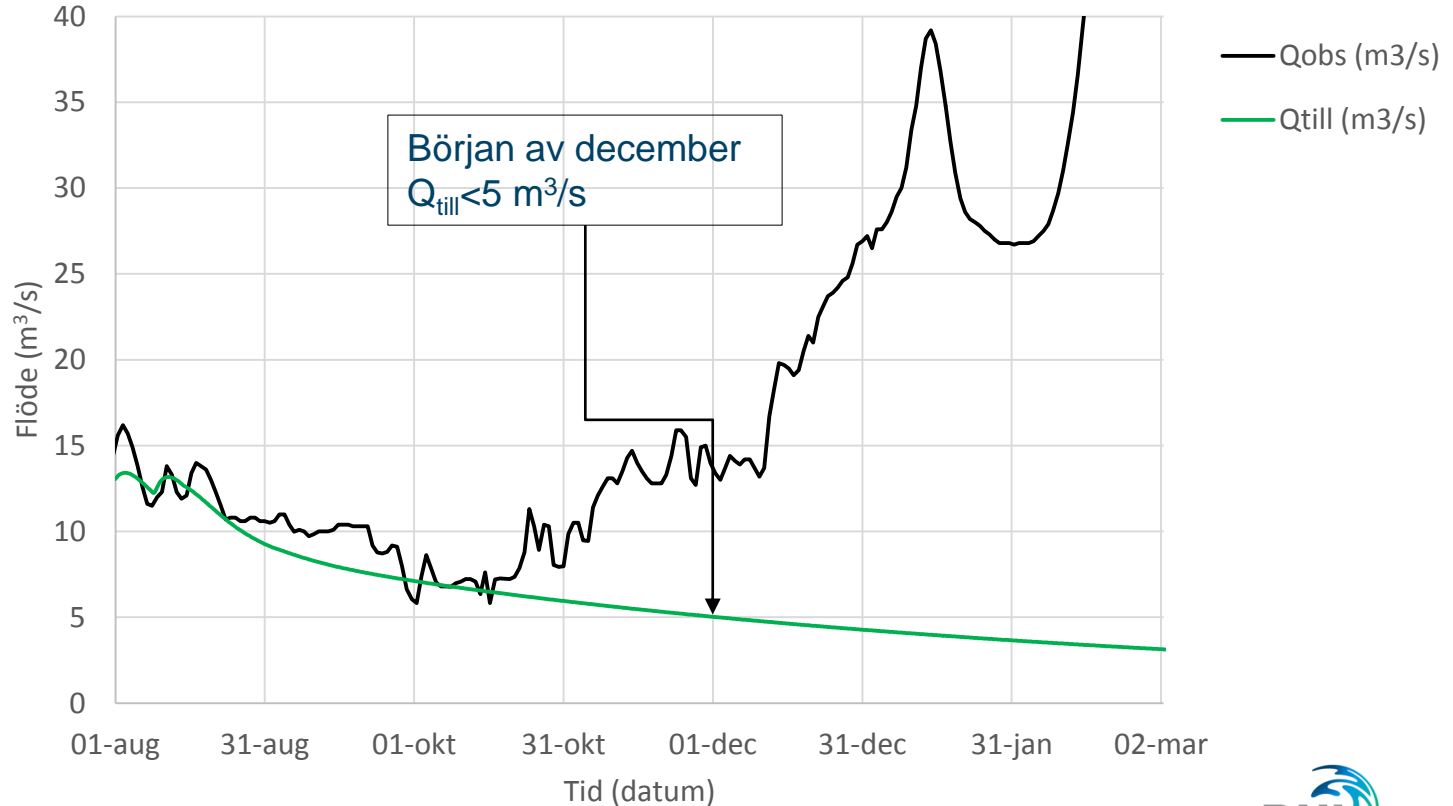
Lågflöde med 90 och 50 % fyllnadsgrad

- Emsfors

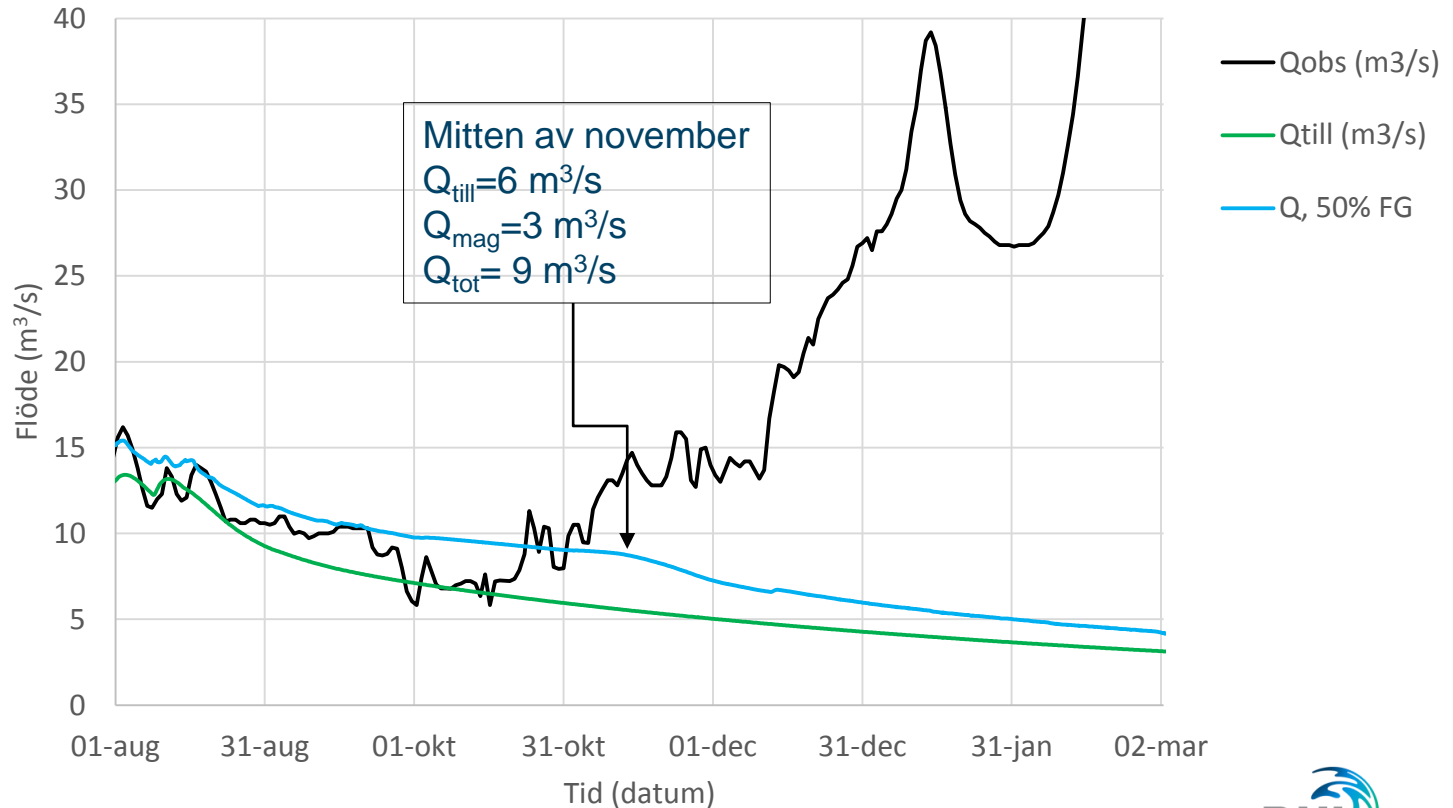
Lågflöde med 90 och 50 % fyllnadsgrad

- Emsfors

Lågflöde med 90 och 50 % fyllnadsgrad

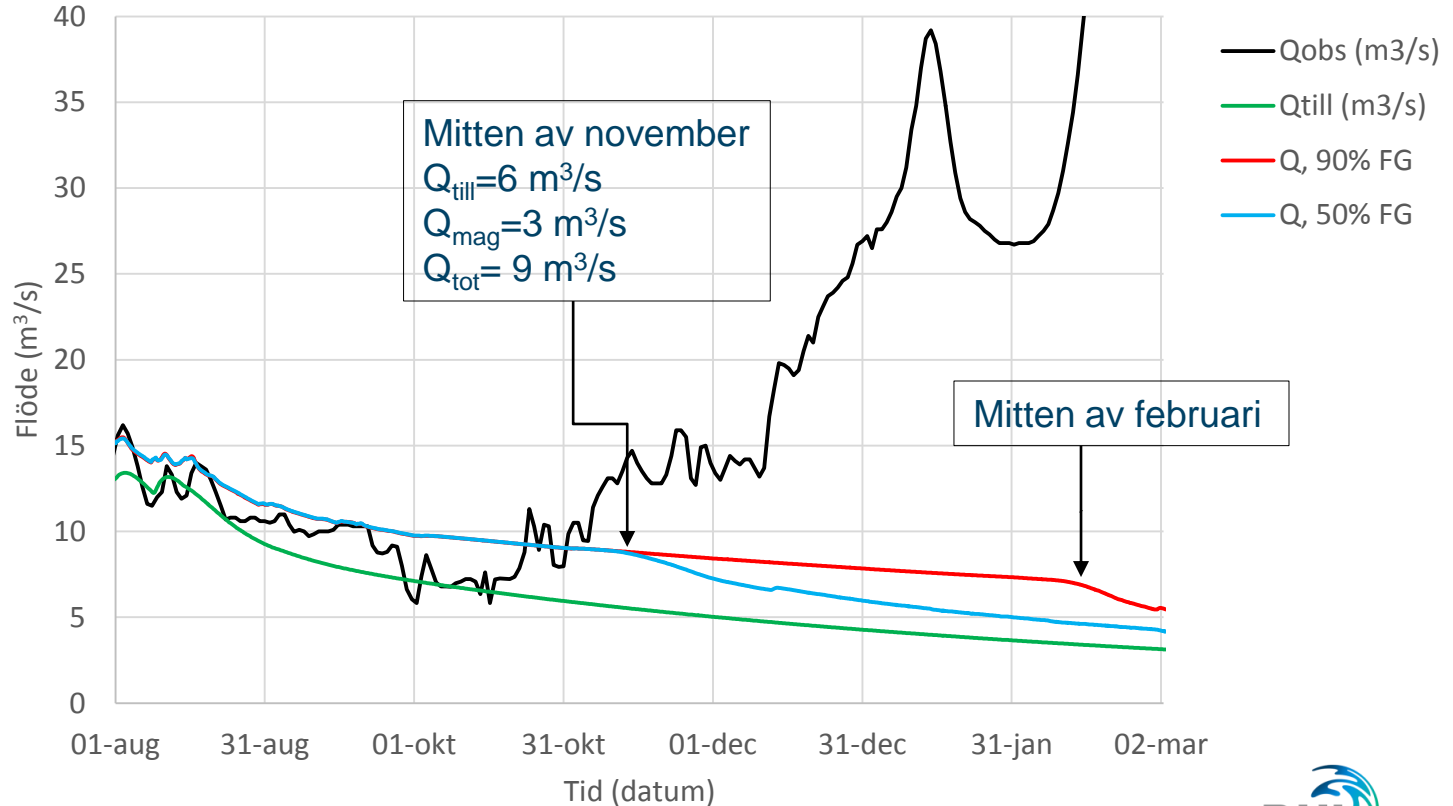
- Emsfors

Lågflöde med 90 och 50 % fyllnadsgrad

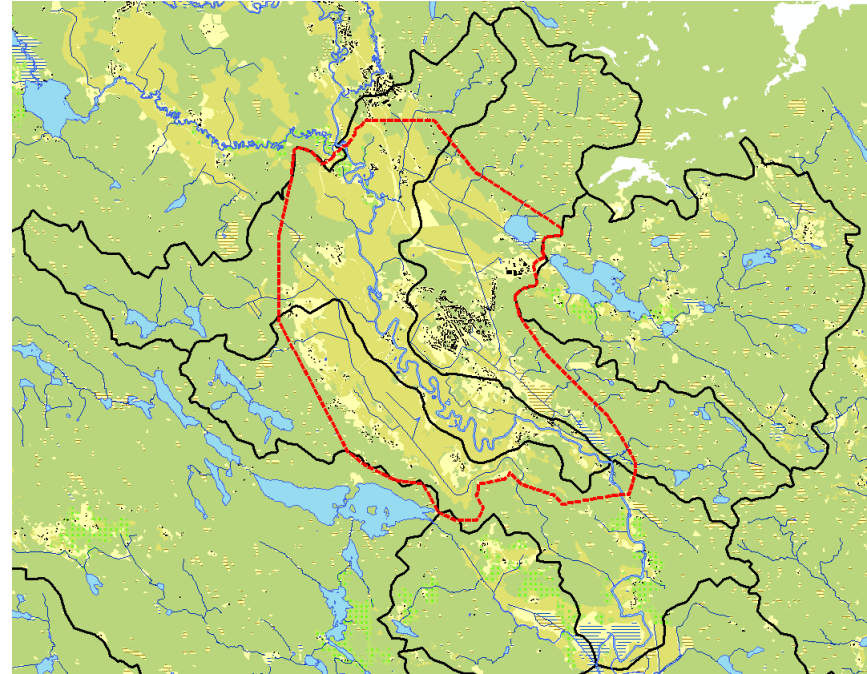
- Emsfors

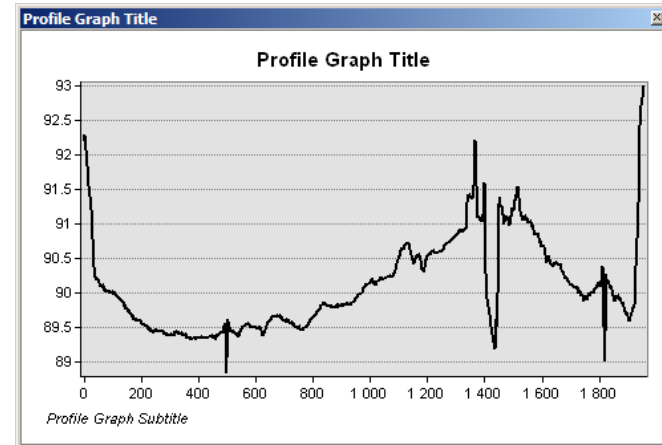
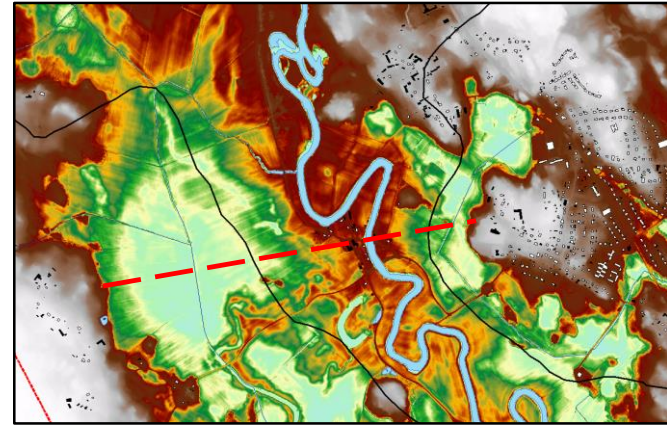
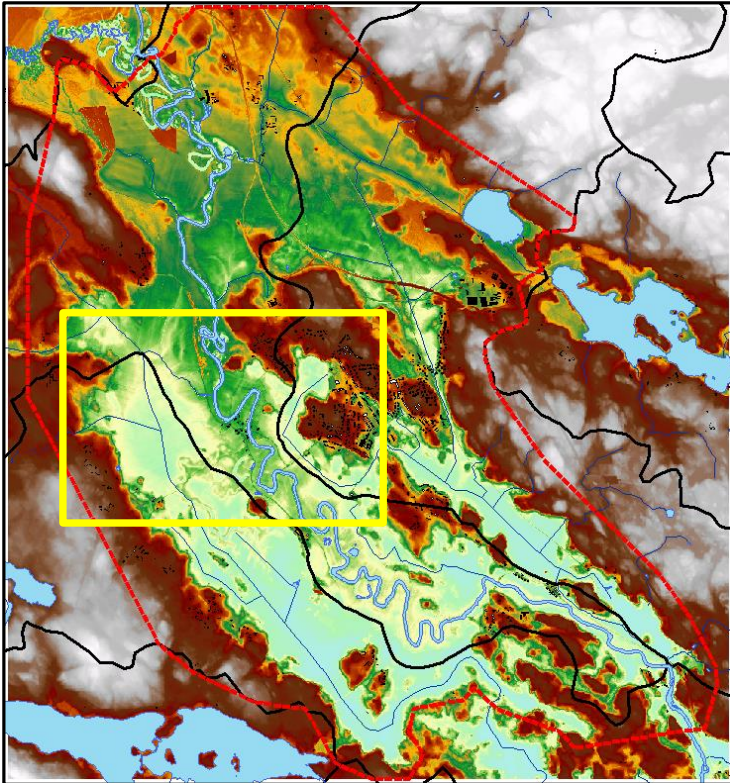
Exempel 3. Detaljerad modellering (1D/2D)

Mörlundaplatån:

- Huvudfåran från Aby bro till ca 3 km nedströms Tigerstad bro
- ca 40 km² markyta
- 17 km av huvudfåran

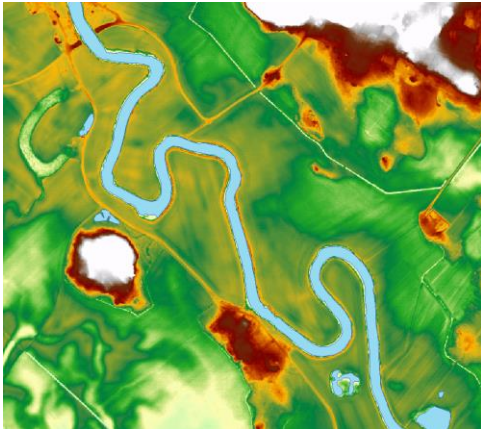

Höjdmmodell - Mörlundaplatån

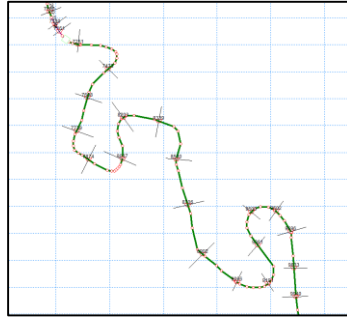

Uppbyggnad av kopplad 1D/2D-modell

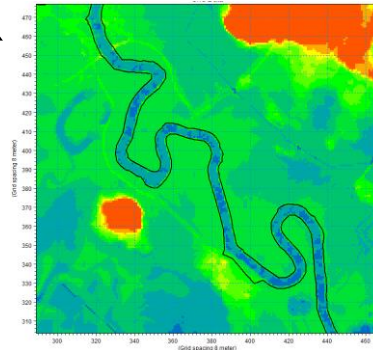
Höjdmodell (2x2 m)

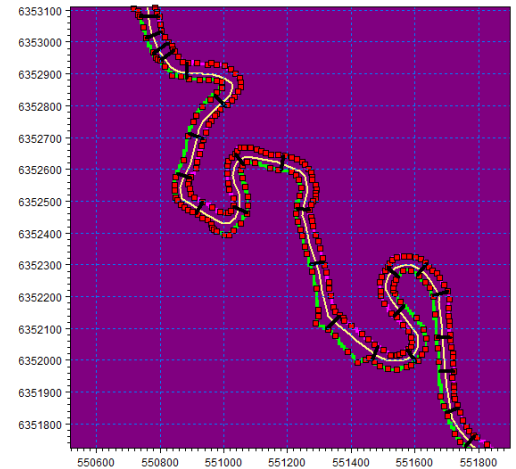
MIKE 11

MIKE 21 (8x8 m)

MIKE11 + MIKE21

Exempel 3. Detaljerad modellering (1D/2D)

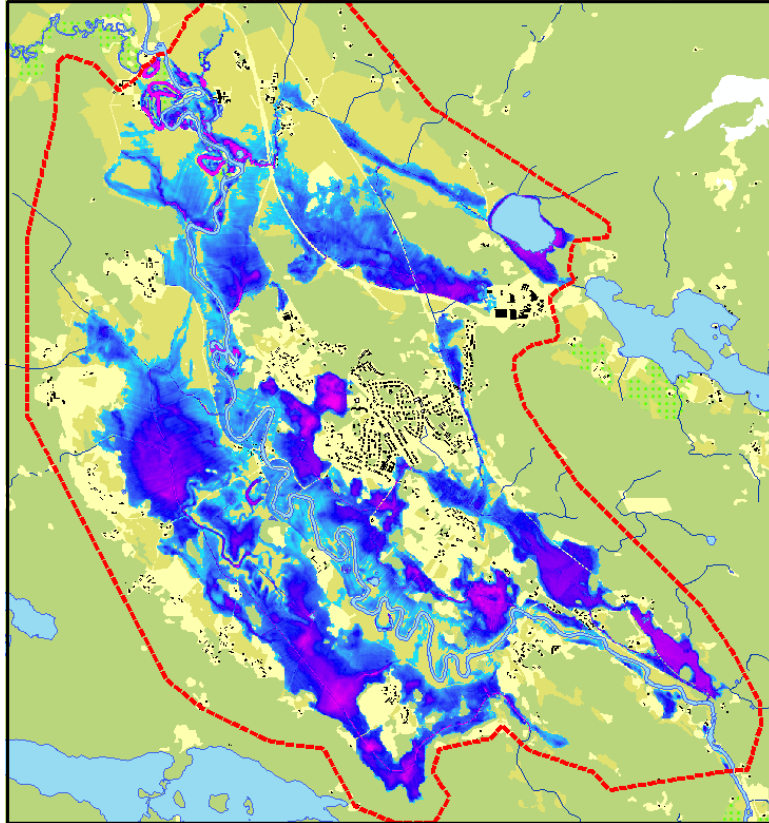
Frågeställningar:

- Effekter av invallningar på översvämningensrisken i Mörlundaområdet
- Effekter av invallningar på flöden och nivåer upp / nedströms

Scenarier

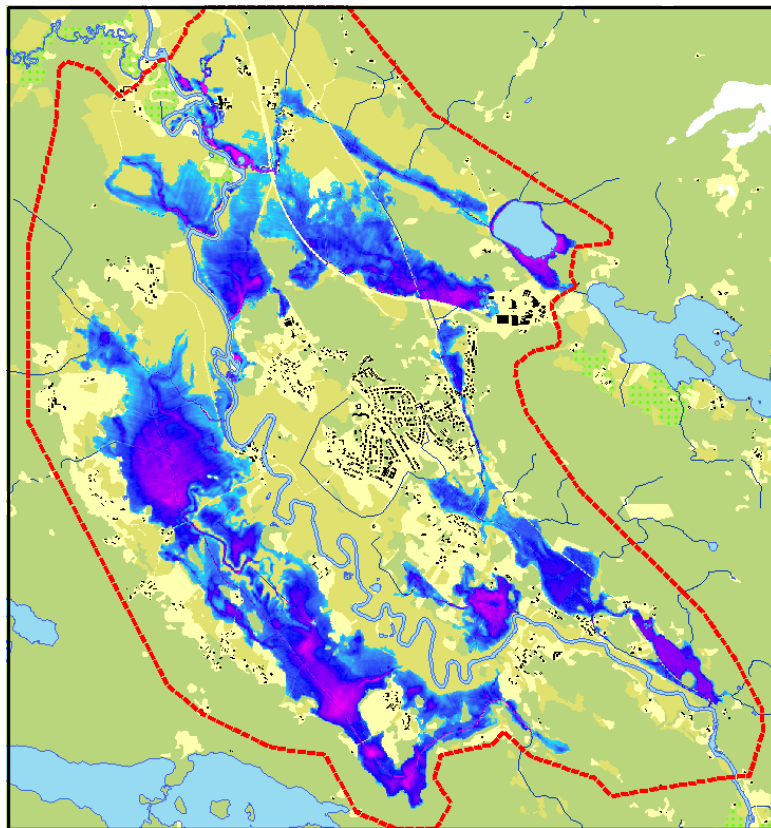
Flöde	Åtgärd	Initial fyllnadsgrad (FG) i magasin	Flödesbelastning
Q10	Nuläge	90 %	Baserat på juli 2012
Q10	Förhöjda vallar / leveer	90 %	Baserat på juli 2012
Q100	Nuläge	90 %	Baserat på juli 2012

Q10 – nuläge

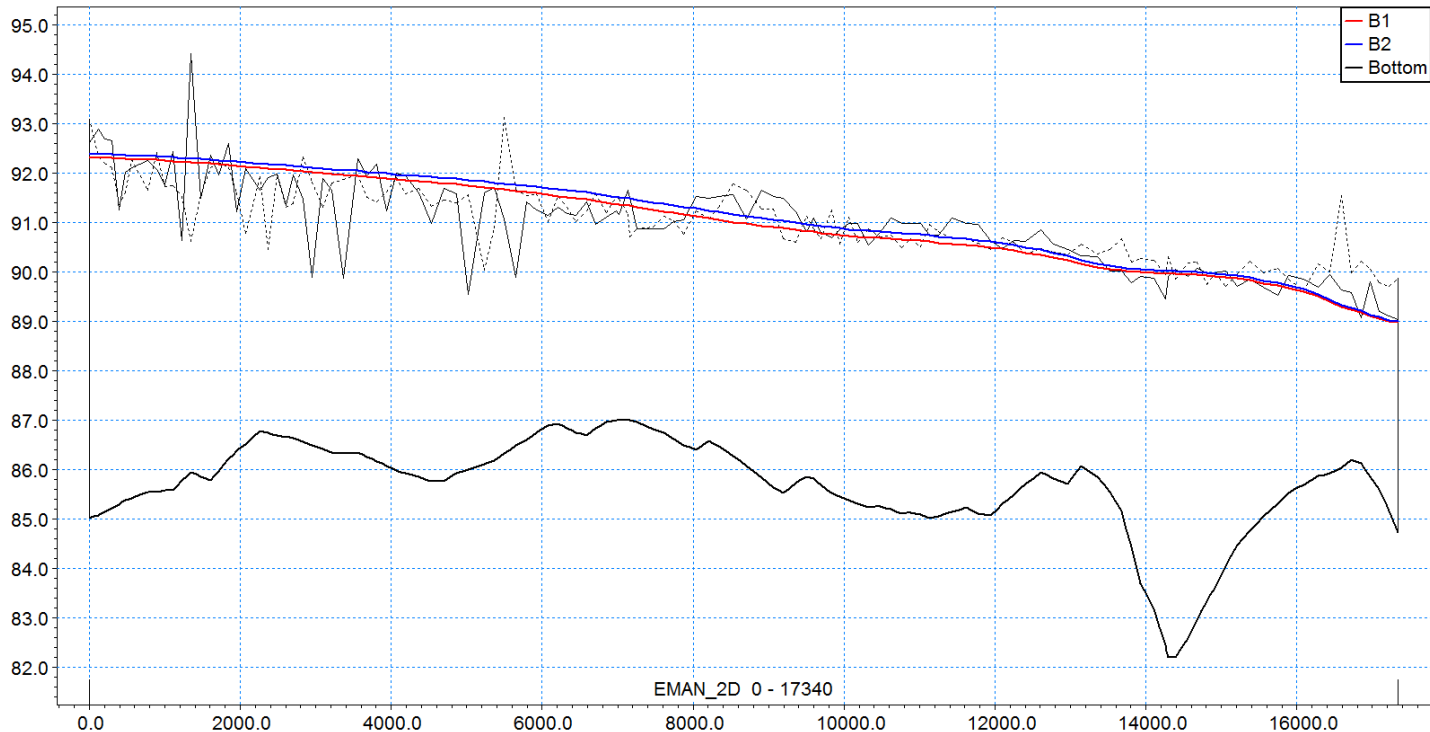

Q10 – förhöjda vallar

Nivåprofil Mörlunda-området

- Nivåprofil 2D-område, ~0.1 m skillnad i maxnivå

Kartering av riskområden för erosion

Översiktlig kartering av erosionsrisker

- Baseras på jordartskartan och beräknad vattenhastighet från Q10/Q100-flöde
- Översiktligt underlag för att identifiera riskområden för erosion
- Underlag för fortsatta analyser och modellberäkningar

Indelning av jordarter i tre klasser

- A. Låg risk för erosion (oberoende av vattenhastighet)
- B. Viss risk för erosion (beroende av vattenhastighet)
- C. Hög risk för erosion (visst beroende av vattenhastighet)

A:

Berg
Urberg
Morän
Sandig morän
Grusig morän
Isälvssediment, sten-block
Sten-block
Blockmark
Älvsediment, sten-block
Rösberg
Sandig-siltig morän
Lerig morän
Gyttja
Torv
Mossetorv
Kärrtorv

B:

Isälvssediment
Isälvssediment grus
Lera-silt
Svallsediment grus
Svämsediment ler-silt
Glacial lera
Gyttjelera (Iergyttja)
Postglacial lera
Vittringsjord
Talus (rasmassor)
Älvsediment grus
Morängrovlera
Svämsediment grus
Vittringsjord sand-grus

C:

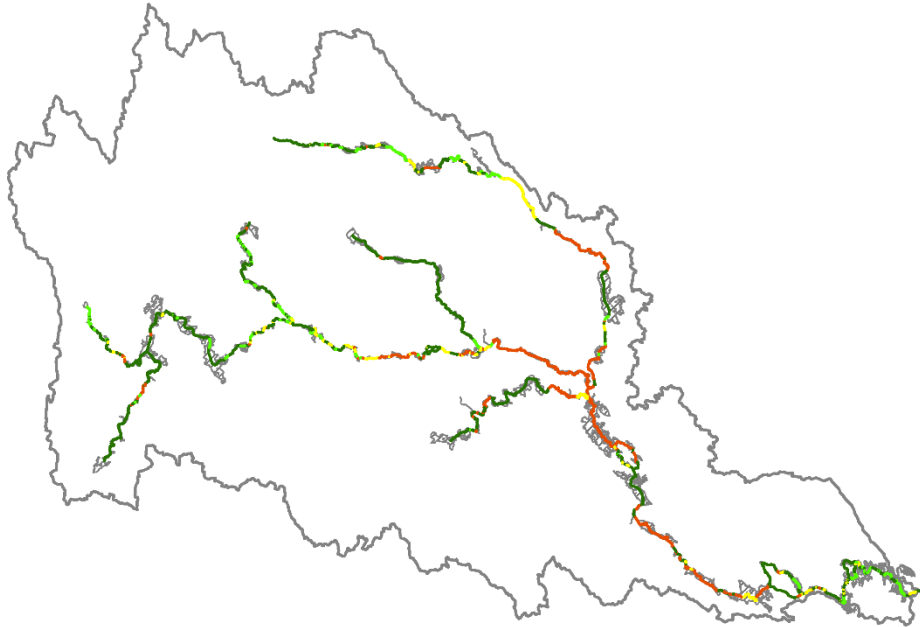
Postglacial sand
Isälvssediment, sand
Glacial grovsilt - finsand
Älvsediment, sand
Svämsediment, sand
Glacial silt
Postglacial silt
Silt
Fyllning

Indelning i riskklasser

- Jordartklass A tilldelas alltid lägsta riskklassen, oavsett vattenhastighet
- De mest lätteroderbara jordarterna i klass B antas erodera vid 0.7 m/s
- De mest lätteroderbara jordarterna i klass C antas erodera vid 0.2 m/s

<u>Klass</u>		<u>Jordartsklass</u>	<u>Medelhastighet</u>
0	←	A	-
1	←	B	< 0.7 m/s
2	←	B	> 0.7 m/s
	↙	C	< 0.2 m/s
3	←	C	> 0.2 m/s

Klassificering för hela vattendraget

<u>Klass</u>	<u>Längd (km)</u>
0	204
1	45
2	39
3	104

Summering och diskussion kring fortsatt arbete

Summering och slutsatser

- Etablerad hydrologisk/hydraulisk modell för övergripande studier
- Bra grund att bygga vidare på
- Inledande beräkningar för att illustrera konsekvenser av åtgärder vid höga och låga flöden
- Detaljerad modellering med kopplad 1D/2D-modell
- Översiktlig kartering av erosionsriskområden
- Etablerat enkelt webb-baserat informationssystem

Fortsatt tillämpning och utveckling av modeller och verktyg

- Modelluppdatering och kalibrering

Kalibrering med fokus på:

- *Vattennivåer vid kritiska översvämningsomr.*
- *Tillrinning vid intensiva regn sommartid*

- Fördjupad analys

Flöden vid intensiva sommarregn

Torrperioder av olika karaktär

- *Klarlägga variationer i vattenuttag och regleringens betydelse*

- Kompletterande scenarier

Klimatscenarier, åtgärdsscenarier

- Utvidgning av modellområdet (1D)

Komplettering och förlängning biflöden

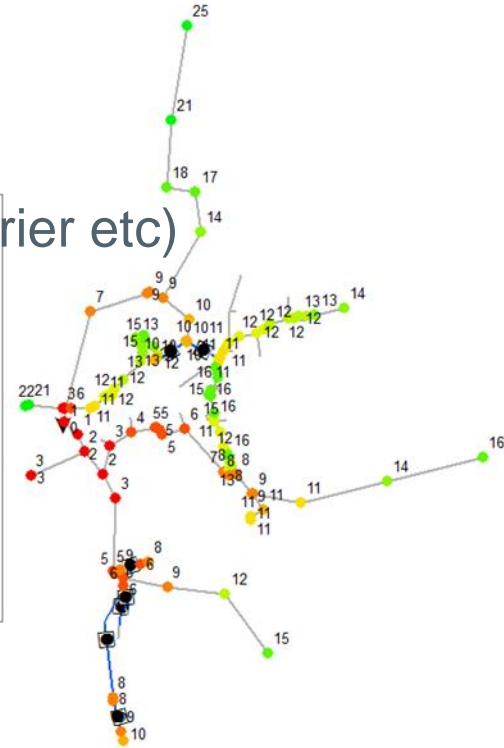
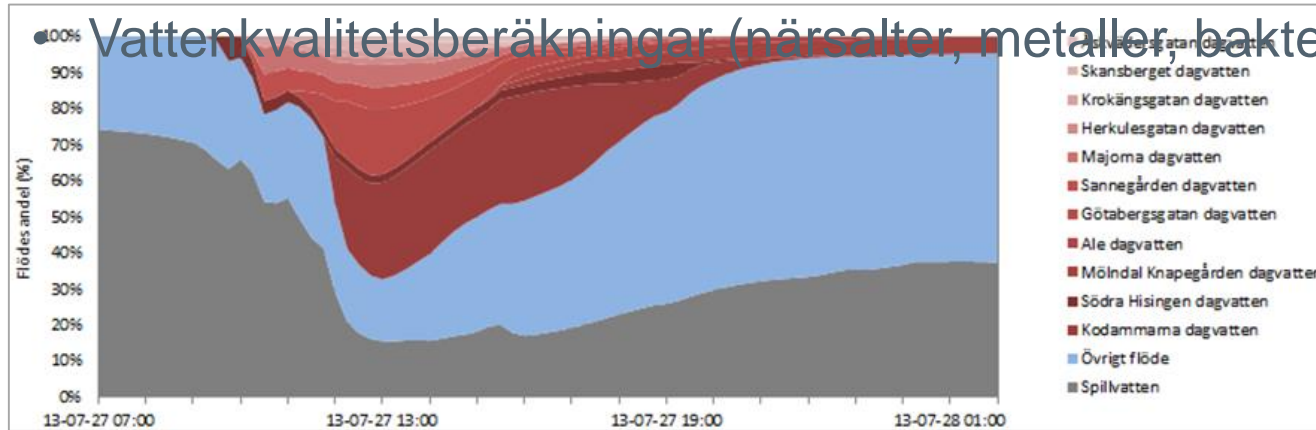
- Detaljerad modellering (2D)

Addera 2D-områden

Exempel på andra tillämpningar för vattendragsmodellen

- Beräkning av rinntider
- Spårämnesberäkning (utspädning och transport)

Exempel på andra tillämpningar för vattendragsmodellen

- Beräkning av rinntider
- Spårämnesberäkning (utspädning och transport)
- Vattenkvalitetsberäkningar (närsalter, metaller etc)
- Beräkning av sedimenttransport (erosion/deposition)
- Kombination av höga flöden och skyfall över tätorter
- Kostnad-nyttoanalys för åtgärder

Kombinerade regn- och flödesberäkningar

Framtagande av metodik för utredning på kommunal nivå

Möjligheter till fortsatt utveckling av verktyg för information och beslutstöd

Online /dag	Historik	Prognos	FOD	FOD Resultat	Regn	Driftstatus
-------------	----------	---------	-----	--------------	------	-------------

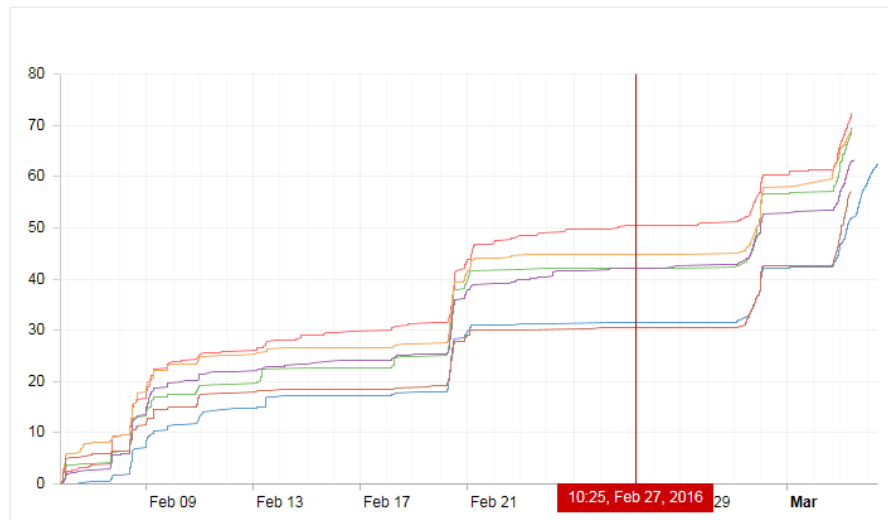
- Barlastplatsen
- Bergsjön
- Chalmers
- Järnbrottsmotet
- Tolered
- Torpagatan
- Torslandaflygpl

Startdatum

2016-02-06 26

Slutdatum

2016-03-08 26

Barlastplatsen	31,40	Bergsjön	50,40
Järnbrottsmotet		Tolered	44,90
Torpagatan		Torslandaflygpl	

Möjligheter till fortsatt utveckling av verktyg för information och beslutstöd

- Utveckling av informationssystemet
- Scenarioverktyg för simulering och beslutstöd
  - Olika flöden, nederbörd, hydrologiska situationer
  - Olika tappningsstrategier
  - Olika åtgärdsscenarioer

Möjligheter till fortsatt utveckling av verktyg för information och beslutstöd

kungsbackaån

MIKE CUSTOM

Prognossystem för Kungsbackaån. Vattennivåer och regn

Mätpunkter
● Vattennivå
◆ Regn
● Flöde

Klicka på en punkt i kartan för att öppna ett diagram.

Höjd anges i RH2000

1.01 m

Björkrisbron

0.16 m

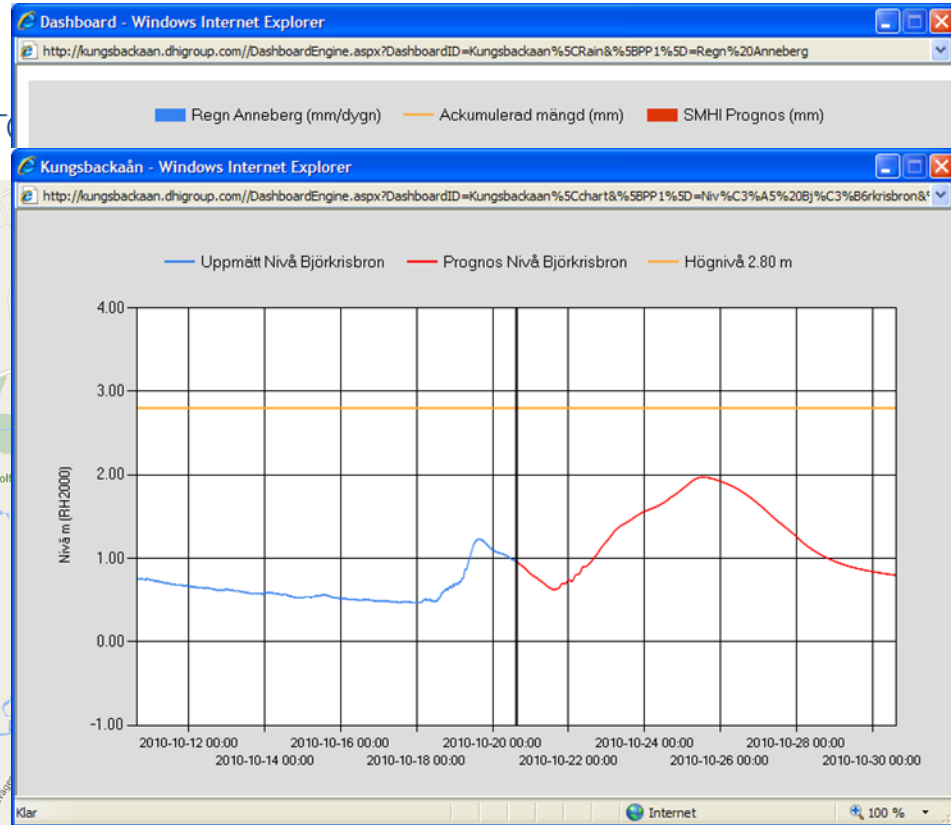
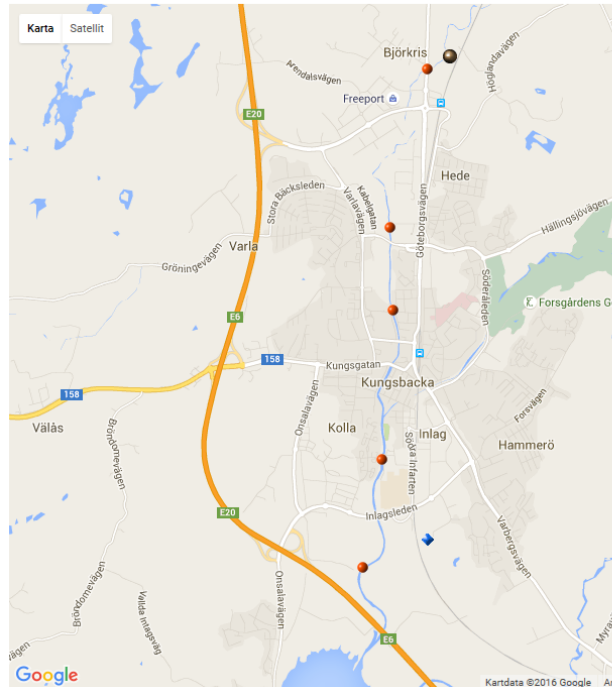
Bergsgatan

-0.02 m

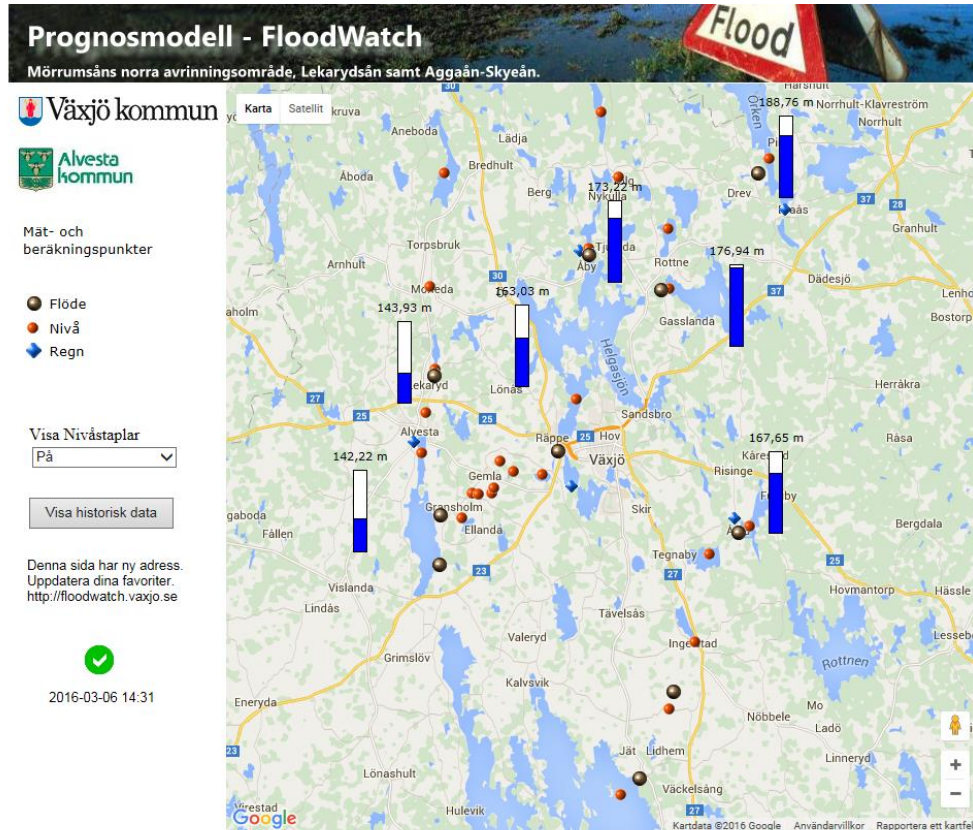
Kolla

2016-03-06 19:33

Möjligheter till fortsatt utveckling av verktyg för information och beslutstöd

Möjligheter till fortsatt utveckling av verktyg för information och beslutstöd

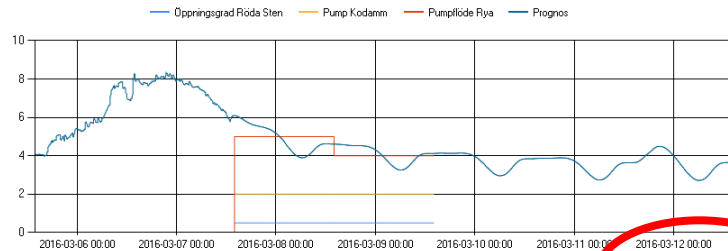
Online /dag	Historik	Prognos	FOD	FOD Resultat	Regn	Driftstatus
-------------	----------	---------	-----	--------------	------	-------------

Systemet är tillgängligt för att skapa en ny prognosberäkning

	Pumpflöde Rya (0-20 m ³ /s)	Pump Kodamm maxantal (0,1,2)	Öppningsgr Röda Sten (0-1)
2016-03-07 14:00:00	0	2	0.5
2016-03-07 16:00:00	5	2	0.5
2016-03-07 18:00:00	5	2	0.5
2016-03-07 20:00:00	5	2	0.5
2016-03-08 00:00:00	5	2	0.5
2016-03-08 14:00:00	5	2	0.5
2016-03-09 02:00:00	4	2	0.5
2016-03-09 14:00:00	4	2	0.5

Visa ursprunglig tabell

1. Spara

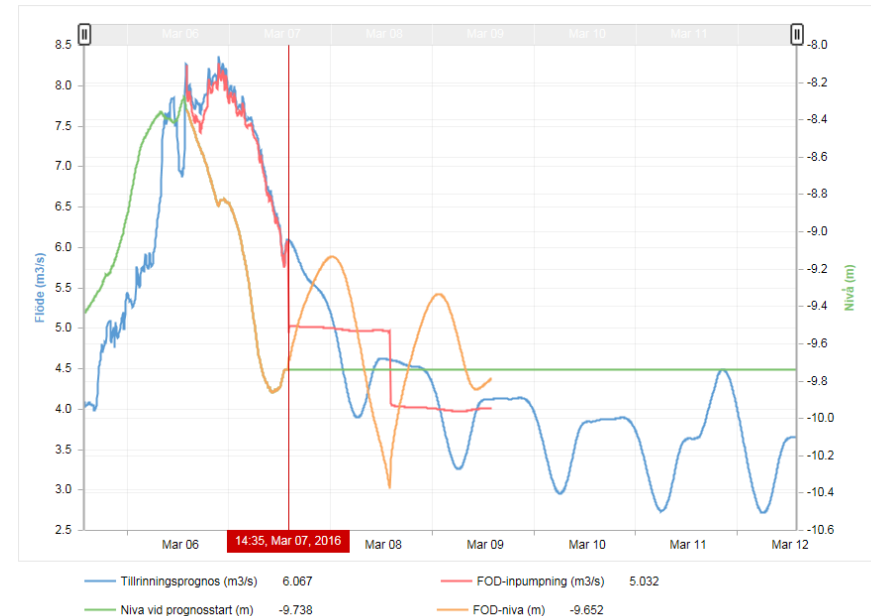

2. Starta beräkning

Online /dag	Historik	Prognos	FOD	FOD Resultat	Regn	Driftstatus
-------------	----------	---------	-----	--------------	------	-------------

RYA PS, Forecast On Demand : 2016-03-07 14:15

Export

Tack!

Ola Nordblom
Lars-Göran Gustafsson

